

עוצם עין אחת | עוזי צור

משקעים של גבורה

כריסטיאן ינקובסקי, "היסטוריה כבדת משקל", המרכז לאמנות עכשווית, תל-אביב

ההירואיות במיצב הנשכני התקשורת והקלאסי של האמן הגרמני כריסטיאן ינקובסקי היא סיפור שונה לחלוטין (כחלק מתערוכת היחיד הראשונה שלו בארץ). ינקובסקי, שהחזיר את התקשורת ההמונית אל לב האמנות, יצר הפעם תוכנית טלוויזיה "פיקטיבית" בערוץ ספורט "פיקטיבי", המשלבת את האמנות הספורטיבית וההיסטוריה למקשה אחת. מבעד להומור הבשרני שבה היא נוגעת בנושא טעון של לאום וזהות כפולין, אחת המדינות הרגישות לסוגיית הלאומיות והזהות, כפי שהם באים לידי ביטוי מבעד לזר-כרון הלאומי, ההיסטורי, הממלכתי.

ינקובסקי (הגרמני) עושה לכאורה חוכא ואיטלולא מהפאתוס הלאומני, אבל מאזן את הגרוטסקי עם הבעת חיבה לגרעין התום והאמת שבו. ומהעומת הפנימי זהו אולי נובע כוחם של הווידאו והמיצב כולו. פרי-שן הספורט האנרגטי, המדבר מהר ובהתלהבות עצומה כראוי לארוע הנסקר, מלווה את נבחרת "כל אלופי פולין". מרימי-משקולות בעלי גוף, הנושאים על כתפם את כל כבודה של פולין, העוברים מאנדרטה לאנדרטה בכל רחבי הארץ ומנסים להרימה באוויר, להרים את ההיסטוריה כבדת

כריסטיאן ינקובסקי, היסטוריה כבדת משקל צילום: עוזי צור

המשקל הרובצת על זרימת חיי היום יום. הם מצליחים להניף בקלילות את "סידרקה", פסל בת הים וחרבה השלופה, סמלה של ורשה, ואת פסל "המורד הקטן". במאמץ עילאי משותף הם מצליחים להרים בקושי את החייל השוכב מא-נדרטת "האחים לנשק". אך את האנדרטה לזכר כריעתו הסימבולית של קנצלר גרמניה, וילי ברנרט, לפני האנדרטה למרד גטו ורשה הם לא מצליחים להרים.

בסוף הם חוגגים את הניצחונות מוקפים במעריצות, בהילוכים חוזרים מואטים, שהם אפקט מוכר להעצמת הגבורה האבסורדית. על קירות האולם שבו מוקרן הווידאו תלויים שבעה צילומים מונומנטליים בשחור-לבן של כל אחד מטקסי ההרמה באנדרטאות השונות (צילום: לואיזה מילר הופשטרדה), המצטרפים למעין פולחן לאום פגאני. האיכויות הפיסוליות הקלאסיות של הצילומים הסטאטיים מאדירות את החוויה והופכות את האביסורדי והמופרך לחוויה בת קיימא, למקדש של היסטוריה כבדת משקל.

נדירה ושמו "החווה (עמק הכבשן)", כל המרכיבים, מן האחו המעוגל בקידמת התמונה, כנגד הריתמוס הקוביסטי של בתי החווה מעץ צבוע בלבן ושיפועי גגות הרעפים, וצמרות העצים העבותים שמאחוריהם, מצטרפים לאידיליה כפרית שלווה, נחשקת, שפעם היתה שדה קרב שבו נהרגו אלפי חיילים במלחמת העצמאות האמריקאית. עתה זכרים מרשן בסתר את הנוף הזה, והזמן תכוי בו מכובד ומוהג. בצילום צבע בודד, "ספינת קרב (עמק הכבשן)", נראית ספינת הקרב, שאינה אלא מכונת ספורט החונה במגרש חנייה ריק, המפולש לעצמו במרחבי שדות בור ביצתיים ועצי חורש עתיקים. זוהי שוב אותה אידיליה מופרת של אתר הקרב, שהוא יותר מיתוס מאשר ממש. זהו צילום יפהפה שיש בו איכות חלומית משהו כנגד האיוון המושלם שבין מגרש החנייה לטבע הרווי. בפינתו, מואר בכתם אור, תלוי צילום שחור

לבן ושמו "דוקרני", שיש בו משהו מיפי הצי-לומים של דליה אמוץ. רואים בו מקבץ של קטטוסים דוקרניים המודקד בקרמת הצילום, בשולי דרך מנוחשת, מתוך משטח האחו המתמשך רך ושטוח אל האופק הגבוה; מתפוגג אל השמים ואורם המחוק.

מאחורי הסיבוב של חלל הגלריה מוקרן הווידאו "קונקלבה" הנראה כשקופיות: שני פריימים מתחלפים של פינת גן אנגלי, מראה ממרומי טראסת הגן החורפי, מעקה הלבנים האדומות הוויקטוריאניות, האשוח הזע קלות ברוח הקרה, וזרויף העשן הלבן (עשן האפיפיורים כשם העבודה) המתאבך מתחתית הטראסה הנסתרת, עשן העולה מעלי הסתיו הנשרפים למען הסדר הטוב, כנגד עצי היער העירומים שמעבר לגן והרקיע האפור. זהו עשן שווה נפש שאין בו בשררה, שהופרד מהזרזי קסי, הפומפוזי, האפיפיורי, הגנרלי, והיה לעשן של עלים נשרפים. במקום הזה אתה מרגיש איך כל חלקי תערוכתו של ברק עוטפים אותך כש-לם ששלמותו אניגמטית ונהירה כאחת.

יאיר ברק: "BY & LARGE", גלריה גזילי מ. תל-אביב

תערוכתו של יאיר ברק מרחיבה ומעמיקה את מושג הצילום – ומנגד היא עצמה מהורקת ומחושבת עד לאחרי הן הפרטים. במרכז עומדת, כנוכח נערך, בגלוי או במובלע, הרואיות גברית שאבר עליה כלה, אך החפה מכל נוסטלגיה; גבורה נשכחת שנשזר בה חוט של אבל. זו תערוכה מגובשת, אפקטיבית וגם אסתטית מאוד. באירוניה דקה, נבונה, מסוגלת ועשירה כאחת מטפל האמן בחומרי הגבריות והגבורה ביכולת ויואלית מופתית.

ברק לא השאיר דבר לידי המקרה ותיכנן וחישב הכל: מן המיסגור; והשוליים שמסביב לצילומים (אלו בעלי השוליים), ועד להצבה בחלל העושה בו שימוש מעולה ופועלת בו כ"מכונת אמנות" דוממת. בכעין עמוד-שדרה של התערוכה ניצבים שלושה עמודי הקדשה מספרי זיכרונות נשכחים, שכתבו גנרלים נשכחים, אבריי קרבות ששקעו בתהום הנשייה: "To the boys who will never come back" ו"To those who will meet the enemy". אלה מלות הקדשה כלליות ומכלילות, נטולות כל אחריות אישית או כל רגש אישי, מודפסות לעצמן על מרחבי העמודים, סרוקות ומודפי-סות בגודל ענק. וההגדרה חושפת את סיביות העצית של הנייד המצוי, הנגוע בנגעי הזמן שחלף, כמו היה עור אנושי של חייל קשיש.

ברק גם מיסגר כל עמוד בעץ וזכוכית עד שהיה לאובייקט, וכך הם שעונים על הקיר, במרווחים שווים, מונחים על תושבות מאסיביות שסותתו במיוחד משיש אציל (קרירות השיש כנגד חמימות הנייד והעץ כמשקעי חיים ומוות) - מצבות וקופות כחיילים שהופקרו לשיכחה; מצבות לתוגת הספרים שאיש לא קרא בהם, מצבות לגנרלים ולפקודיהם האיליים מים והנאלמים, שדמות המבקר בתערוכה משתקפת בהם לרגע, וממשיכה הלאה.

כפרולוג לתערוכה משמש עמוד הפתיחה של ספר נשכח אחר, "Speaking generally", המשחק על כפל הלשון של דייבור מכליל ודברי גנרלים שהיו לצוואות נברות - שגם הוא נסרק, הוגדל ומוסגר, אך הוא תלוי על הקיר כצדה האחורי של מראה עבודה. ולצדו של כל אלה - צילום שחור-לבן של זר-נוק המים האדיר, סמלה של העיר ז'נבה, התלוי במהופך, ממוסגר בעץ וזכוכית כחפץ - דימוי שברק הגדיל וגידען מאוד (והעניק לו איכות רישומית בפחם ואבק) עד שהוא נדמה לפרץ נכאים אדיר, הקולח ללא תכלית וזיכרון. בצילום שחור-לבן בעל שלמות פנימית